

הגאון רבי מנחם מנדל שפרן שליט"א
ראש ישיבת "נועם התורה" ב"ב

שו"ת בעניני רפואה

שאלה:

לכבוד מע"כ הרב מנחם מנדל שפרן שליט"א
בני ברק
שלום וברכה בהרמנא רבה,

באן לפני מספר שאלות ואודה לכת"ר שליט"א אם יוכל לחוות
דעתו הרחבה בהם:

א. לפי השיטה שבפונדקאות בעלת הביצית היא האם, מאחר שהיא
נותנת את החומר הגנטי, מה נאמר במצב שבו כל החומר
הגנטי כולו (כולל גם מה שבדרך הטבע בא מהאם) בא מגבר,
כדחזינא השתא שאפשר בשכפול גנטי — האם שייך לומר שהאב
הוא גם האם? וכן לאידך גיסא, כאשר כל החומר הגנטי כולו יבוא
מהאם (שאז תיוולד דווקא בת) — אם שייך לומר שהאם של בת
זו היא גם האב?

ונפק"מ שלפי שיטה זו יתכן שילד ייחשב יהודי למרות שלא
מצויה בעניינו שום אשה יהודיה, וזה רק משום שנעשה
מתא אוזן למשל שנלקח מגבר יהודי? וכן לאידך גיסא שאם תירש
את ביתה, כדין אב, ממה שהבת נוצרה כולה מתא אוזן הבא
מאשה זו?

ב. עוד ארשה לעצמי לשאול את חוות דעת כב' שליט"א האם בן
שיוולד מזרע שנלקח באמצעות מזרק מהאב אחר מותו ולפני
קבורה — הווי בנו של הנפטר או-לא? וכבר ראיתי דברי הנודב"ק
אבהע"ז ס"ט שבעניין מי שנשתהה הזרע במעי האישה ובינתיים
מת הבעל, הילד שיוולד לא ייחשב בנו של הנפטר לעניין יבום אך
ייחשב בנו לעניין ירושה ומה שחלק עליו הקרן אורה (קרלין) בסוף
פ"ט דיבמות — אלא שרציתי לשאלו האם כאן שכל ההוצאה של

הזרע מהמת נעשית אחר המוות לא יודו כולם שלא הווי בנו, אחר שהיה מחוסר מעשה לחלוטין ברגע המוות של האב?

ג. ועוד אבקש לדעת דעתו הרמה האם מותר להרדים בברית ילד בן ארבע-חמש שטרם נימול ושהמוהל שאלני השבוע מה לעשות אחר שלא שייך לעשות לו ברית בלא זה כי הוא משתולל, או שמא עדיף לחכות עד שיגדל ויוכל לשמוע הסברים ואז למולו, כדי שלא להרדים בברית וכפי שכתבו בזה כל הפוסקים באחרונה להימנע מהרדמה בברית, וכפי שכבר הורה בזה סבי זצ"ל בשו"ת הרב"ז (שפרן) חלק א' סימן קכ"ה לאסור הרדמה בברית בגדול, וחלק עליו הגר"ע יוסף שליט"א ביביע אומר חלק ה' יו"ד סימן כ"ב.

ד. עוד אבקש לשאלו האם נהגו הרבנים בפועל לייעץ לזוגות הנישואים שלא בזיווג ראשון להימנע מלהביא את ילדיהם לחתונה? הזוג ששאלני אומר שאין לו דעה בזה ומבקש לעשות לפי מה שיורוהו הרבנים.

והנני שותה את דברי כת"ר שליט"א בצמא ומכבדו ומעריצו ממש.

יגאל שפרן

תשובה:

ההריון והלידה עשתה מעשה פונדק בעלמא וזו שתרמה ביצית היא "בעלת...". שינוי השמות יכוונו את קלי העיון לסברא אחרת. שמות אלו מושאלים ממקרים שיש בעולם כאלו ששוכרים אשה להשתיל את הביצית ותתן את הולד למזמין ולא זה המדובר במקרים שלנו, וצריך להשתמש עם "ביצית" "הריון" ו"לידה".

ב) להסברא שנותנת הביצית היא האם בהכרח לקבוע גבולות בזה. שהרי מה יהי כשיחברו קטעים משרשרת ה-D.N.A. מכמה אנשים ונשים האם יהי לוולד כמה אמהות וכמה אבות שחלק מהאבות הם

בס"ד, י"ג שבט תש"ס

לכבוד הרב יגאל שפרן שליט"א

שוכט"ס

קיבלתי עכשיו מכתבכם והנני להשיב אפי' בקיצור ולא לדחות וכיון שנדחה ידחה.

לשאלה א':

א) למעשה נקיט בידי בביצית המושתלת באשה אחרת שההריון קובעת את האמהות ולא זו שנתנה את הביצית. [הלשון "פונדקאית" ו"בעלת הביצית" מטעה ומכוון את הסברא שזו שנתנה

נשים וחלק מהאבות הם גברים. הרי זה לא יאמרו גם בעלי סברא זו. [בכלל אין זכר אם, ואין נקבה אב, לגבי יוחסין וכל שאר דיני אב ואם].

ג) אכן יש כאלה המייחסים לביצית את האמהות בגלל שהחומר התורשתי נמצאת בתוכה [וכאילו שמי שסובר אחרת אין לו הבנה מדעית וכו'], ולפי השקפה זו מתחדשות כל מיני שאלות של חומר גנטי של זו וביצית של זו וחומר גנטי מורכב מכמה אנשים כנ"ל אות ב' [וכן אם ישתילו שחלות עם ביציות לאשה אחרת אולי תהי האם זו שהביציות היו שלה והגורם התורשתי ממנה, וזה חושבני שלא יהי חולק שאינו כן]. אלא שלא כן הוא גדרן של דברים אלא כדלהלן:

ד) ביצית הוא החלק הטבעי השלם המהווה חלקה של האם ליצירת הוולד שממנה נוצר הוולד, וכל תהליך ההריון הוא הגדלת הביצית ע"י שמספקים לו כל החומרים הנדרשים עם תנאים מתאימים עד ליצירת וולד שלם [כמובן עם חלקו של האב]. לכן מייחסים בעלי סברא זו את האמהות לביצית. אבל כשמפרידים את הביצית לחלקיה ומרכיבים ביצית חדשה מכמה נשים [ואנשים] ושרשרת D.N.A. מעוד כמה אנשים ונשים אין כאן הרבה אמהות, אלא מכיון שאין במקרה זה חלקה הטבעי של האם אין כאן אם. ומבחינת אמהות אינו אחר מזריקות הורמונים מאשה אחת לאחרת שגורמת הריון, ואף שיש חילוק שהורמון רק גורם שיוכל להתקיים תהליך הריון או תחילת הריון וחלקי ביצית הם הם הולד עצמו מ"מ אם שנתנה חלקה לוולד אין כאן.

ה) ולא שייך לזה וזה גורם ויהיו כולם אמהות, חדא והוא העיקר, דלא מצינו כמה אמהות הלכתיים-משפטיים וזה סותר ענין אמהות [וכל הענין הנ"ל הוא רק ביולוגי ומבחינה הלכתית יש גם לזה גדר כדלהלן]. ושנית ענין זו"ז גורם שייך כשדנים על הולד ממי הוא אבל כשדנים על האם אם לייחס אליה את הולד אז צריך שיהי לגמרי ממנה. וכשדנים על מעשה הוא להיפך, שאם הנידון הוא מי עשה את המעשה אז תליא במחלוקת התנאים בזה יכול וזה יכול וזה אינו יכול וזה אינו יכול וכו' ומייחסים התוצאה לכל א' בנפרד, אבל כשדנים על הנפעל מי עשאו אין אנו אומרים שנעשה לגמרי ע"י זה ולגמרי ע"י זה. ע"י אגלי טל מלאכת חורש אות א' ד"ה והנראה ובחי' הגרשש"ק ואכמ"ל, וחרגתי תוך כדי כתיבה מכוונת מכתבין.

ו) ואין זה תימא שאין לוולד זה אם הלכתית לייחסו אחריה, דהא מצינו מולידו ממש טבעית ואינו מתייחס אחריו כעבד שאין לו חיים כלל לא לאביו ולא לאמו וכן עכו"ם הבא על בת ישראל שאינו אביו — ואף שכל אחד גדרו שונה, שבעבד אין לו חיים דרחמנא אפקרי לזרעי [ואכמ"ל בסברת דבר זה], ובעכו"ם הבא על ב"י הוא מדיני יוחסין, ובביצית מורכבת מכמה נשים גם במציאות אין כאן אם וגרוע מעבד ועכו"ם הבא על ב"י. וע"י שפת אמת יו"ד אם עבד חייב במילת בנו כיון שילדו אף שאינו מתייחס אחריו, ובנ"ד גם דין מולידו לא יהי.

ז) ואין להוכיח מתוס' סוטה מ"ב ע"ב ד"ה מאה שהיו לו כמה אבות ע"י

דלולד זה אין הורים דהא לא שייך שנפל יהי' אב או אם. ובקיצור לא כל דבר שגורם יצירת וולד ייקרא אב או אם, ואם ירכיבו ביצית מבעלי חיים ותא זרע מבעל חיים ליצירת אדם וודאי לא יהי' הבעל חי אביו ואמו. אבל איני קובע הלכה בזה ואין לי עכשיו הכרעה ברורה וכתבתי רק מסברא.

לשאלה ג':

מוטב להרדימו מאשר לדחות המילה עד שיגדל, ואפי' אם בגדול נחמיר אין להחמיר בקטן, ואין הנימול מקיים המצוה בעצמו אלא מקיימין בו המצוה ולכל היותר בגדול המוהל הוא שלוחו ובמוהל תלוי הכוונה.

לשאלה ד':

אין זה הלכה וגם לא מנהג שנקבע כהלכה, אלא תלוי במנהגי העדות, וישנם בזה מנהגים שונים, ובמקום צורך אין להקפיד, ולצער הורים יש קפידא יותר מזה. ובפרט כשעי"ז יתפרסם שא' מההורים או שניהם אינם בנישואים ראשונים וייגרם להם אי נעימות, ובכגון זה התכם עיניו בראשו, ומה אם שבמקום כבוד הבריות התיירו איסור דרבנן וכו' בוודאי מנהג קל סגי באי נעימות וצער.

ידידו מנחם מנדל הכהן שפרן

שנתעברה מכמה אנשים עיי"ש. דשם לא איירי בדין אב להלכה אלא שבא מכמה אנשים [וכדוגמא הנ"ל שירכיבו שרשרת D.N.A. מכמה אנשים], ובאמת לא הי' לאף א' מהם עליו דין אב לירושה וליוחסין.

(ה) ודאתאן להנ"ל י"ל דגם להמייחסים האמהות לביצית בגלל התורשתיות כנ"ל ^{אוצר החכמה} אות ג' מ"מ זהו דוקא במעביר תכונותיו באופן טבעי ולא ע"י צירופי קטעים ושינויים, ובמקרה כזה גם הם יודו שאין התכונות גורמות הורות.

ושוב כל הנ"ל הוא לסברא דביצית ^{אוצר החכמה} קובעת, אבל כאמור באית א' ^{אוצר החכמה} ההריון קובע.

לשאלה ב':

בוולד הנולד מזרע שהוציאו ממת האם ^{אוצר החכמה} נחשב כבנו.

ידועים דברי הנובי"ק סי' ס"ט שרוצה ^{אוצר החכמה} לחדש אבל לא למעשה שזרע שנקלט אחרי מיתה שאף שנחשב כבנו לכל דבר אבל ליבום אינו בנו. מסתבר שכ"ז בבא על אשה בחייו ונקלט לאחר מיתה, אבל בהוציאו ממנו זרע לאחר מיתה אינו בנו של מת ואין לו אב עפ"י דין, וכעבד שאין בנו מתייחס אחריו ואף שהעבד הוא מולידו ומזרעו נולד וכלשון הגמ' יבמות ס"ב ע"א כפר בן בקר, וכאילו לקחו ביצית או זרע מנפל שלא נולד